

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Figuring things out together: on the relationship between design and collective practice
Groten, A.

Citation

Groten, A. (2022, November 24). *Figuring things out together: on the relationship between design and collective practice*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3487176>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3487176>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

Dit proefschrift onderzoekt collectieve aangelegenheden; het put daarbij uit ervaringen van werken met Hackers & Designer (H&D), een collectief dat Amsterdam als haar thuisbasis heeft. Op het snijvlak van technologie, kunst en educatie organiseert H&D educatieve activiteiten waarbij makers vanuit hun verschillende praktijken en achtergronden samenwerken en al doende leren. Naast het organiseren van workshops maken mensen die bij H&D betrokken zijn online en offline publicaties en bouwen zij open source tools en platforms.

De belangrijkste stelling van dit onderzoek is dat het conventionele idioom waarmee over design wordt geschreven niet toereikend is wanneer het gaat om collectieven en de weerstand die zij bieden tegen fixatie en stabilisatie. Collectief design, zoals hier wordt besproken, daagt het idee van de individuele auteur uit; het tart het onderscheid tussen verschillende disciplines, tussen proces en product, tussen maker en gebruiker. Een collectief zal altijd invloed hebben op bepaalde voorkeuren en verantwoordelijkheden, het geeft kleur aan ontwerpprincipes en esthetische vormtalen, maar een collectief verlangt ook visies op samenwerken en ontwerpen die voorbijgaan aan het lineaire, en een op vooruitgang gebaseerd begrip van het ontwerpproces.

Het zou verkeerd zijn om de collectieve praktijk als een methode te zien, of als de tegenhanger van de individualistische benadering van design. Met verschillende casussen, wordt beweerd dat de versnippering van sociale, vriendschappelijke en werkrelaties evengoed een kenmerk is van de collectieve praktijk als het streven naar duurzame relaties. Collectieven zijn open en fragmentarische configuraties; ze reizen binnen uiteenlopende contexten, vormen zich in reactie daarop en maken er tegelijkertijd onderdeel van uit. De collectieve praktijk is dus niet volledig opzettelijk en doordacht, althans niet op manier van bijvoorbeeld 'teamwerk', 'de commons' of 'coöperaties'

wat doelgerichte organisatorische kaders zijn voor samenleven en -werken of voor simpelweg samenzijn. Collectieve ontwerpprocessen geven af op en zijn uitkomst van de specifieke (vaak fragiele) socio-economische en -technologische omstandigheden waarin collectieven opereren; hun functioneren wordt door deze omstandigheden gevormd en is hiervan doordrongen.

Met H&D als centrale onderzoeksasus wordt de relatie tussen het ontwerp en de collectieve praktijk besproken aan de hand van drie hoofdconcepten: 'workshop', 'tool' en 'platform'. Deze alomtegenwoordige termen komen in uiteenlopende contexten voor en veranderen telkens van betekenis.

De workshop wordt bestudeerd als een plek waar specialistisch werk kan worden geproduceerd, en is daarnaast een format om groepen gelijkgestemden samen te brengen; zodat zij elkaar ontmoeten, tijd met elkaar doorbrengen, op een specifiek thema samenwerken en nieuwe kennis en technieken vergaren. Met een kritische blik op de spanning tussen enerzijds de workshop als egalitaire leervorm en anderzijds de manier waarop workshops worden ingezet bij het versterken van de neoliberale conditie, wordt betoogd dat de workshop als format onder andere voortkomt uit de bezuinigingen op onderwijs en de leereconomie, en in die zin een cultuur waarin zelfstandig ondernemerschap, zelfverbetering en zelfredzaamheid worden genormaliseerd, in stand houdt. Aan de hand van verschillende praktijkvoorbeelden wordt geïllustreerd hoe binnen de collectieve praktijk wordt omgegaan met de mogelijkheden en valkuilen van de workshop als format voor culturele producties.

Een 'ineffectief' proces waarin tools collectief ontwikkeld worden, brengt aan het licht dat tools meer in zich hebben dan alleen zijn 'nuttige' gebruik. Het concept 'tool' verwijst hier naar digitale tools, software en hardware die in dit proefschrift worden besproken door

middel van een gedistribueerd proces van het collectief bedenken en bouwen van verschillende versies die worden aangeduid als 'feministische zoekmachines' (Feminist Search Tools). Het FST-project ontstond uit en werkte door meerdere kortstondige samenwerkingsverbanden in verschillende contexten. Het feit dat doel en betekenis voortdurend opnieuw worden geformuleerd, schept ruimte voor het ontstaan van context-specifieke en relationele inzichten, en voorbodes van tools die in ontwikkeling zijn. Ik beweer dat de zekere traagheid en versplintering die het collectieve proces kenmerken, het mogelijk maken om tools op conceptueel, technisch en ethisch niveau te blijven bevragen en, niet noodzakelijkerwijs voor altijd, de algemene perceptie van wat onvermijdelijk en wat nuttig is bij het conceptualiseren en ontwikkelen van tools bij te stellen.

Nog een andere kant van de collectieve praktijk wordt besproken via het concept 'platform' — het ontwerpen, gebruik en onderhoud van technische infrastructuur die online samenwerking mogelijk maken, en het uitgeven van publicaties in eigen beheer. Verschillende collectieve platformprojecten focussen op de manier waarop zelfgemaakte, toegeëigende of gehackte gereedschappen samen worden gemaakt en diep verweven zijn met het voortdurend (zichzelf) vernieuwende socio-technologische karakter' karakter van het collectief en haar functioneren. Terwijl de ontwikkeling van een monocultuur aan platforms voor online bijeenkomsten een staat heeft gecreëerd waarin het moeilijk is je een online samenwerking anders voor te stellen, wijzen collectieve processen van platformontwerp in de richting van andere socio-technologische scenario's van ontwerpen en samenwerken die pragmatisch maar niet utilistisch of oplossingsgericht zijn.

Collectieve praktijken zijn gesitueerd. Ze zijn plaats-, context- en tijdgebonden, en dat geldt ook voor hun

uiteenlopende uitingen. Dit proefschrift maakt de grenzen van de collectieve praktijk leesbaar door te bespreken hoe collectiviteit een verscheidenheid aan plaatsen, erfenissen, objecten en mensen met elkaar verweeft, dwars door praktijken, disciplines en tijden.